

Radosław Robert Czerwiński¹
Szkoła doktorska UWM w Olsztynie
Wydział Teologii
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Działalność misyjna świętych Cyryla i Metodego – inspiracje dla współczesnej formacji alumnów roku propedeutycznego

[The Missionary Activity of St. Cyril and Methodius – Inspirations for the Contemporary Formation of Students of the Propaedeutic Year]

Streszczenie: W artykule na przykładzie działalności świętych Cyryla i Metodego, a także w świetle wyzwań współczesnego świata i zasad formacyjnych zawartych w dokumencie Konferencji Episkopatu Polski *Ratio Fundamentalis* z 2016 r. wskazano, jaki jest ich wpływ na formację alumnów roku propedeutycznego. Zadania formatorów należy postrzegać w kontekście pełnionej funkcji wychowawczej. Misją seminarium jest uformowanie dobrych pasterzy, którzy na wzór patronów Europy będą do końca życia wierni powołaniu, służbie i pełnionej misji. Osoby odpowiedzialne za formację seminaryjną wraz z alumnami budują wspólnotę, która opiera się na zaufaniu. Temu zadaniu pomaga wzajemne towarzyszenie, które powinno opierać się na formacji ludzkiej i duchowej. Cyryl i Metody mogą być ważnym punktem odniesienia dla procesu przygotowania współczesnych kapłanów oraz funkcjonowania seminarium. Widać to zarówno w ich doświadczeniu życia „w świetle”, życia wiary w formie monastycznej, a także w formach praktykowania wiary oraz w ewangelizacji.

Summary: The article presents inspirations for the formation of students of the propaedeutic year, which are based on the example of St. Cyril and Methodius, as well as in the light of the challenges of the modern world and formation principles in the document of the Polish Bishops' Conference *Ratio Institutionis sacerdotalis pro Polonia* of 2016. The tasks of formators should be seen in the context of their educational role. The seminar's mission is to form good shepherds who, following the example of the patrons of Europe, will be faithful to their vocation, service, and mission until the end

¹ Radosław Robert Czerwiński, Szkoła doktorska Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Wydział Teologii, Katedra Teologii Pastoralnej i Katechetyki, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, ul. Hozjusza 15, 11-041 Olsztyn, Polska, radoslaw.czerwinski@student.uwm.edu.pl, <https://orcid.org/0000-0003-0939-0554>.

of their lives. People responsible for seminary formation together with alumni build a community based on trust. This task is helped by mutual accompaniment, which should be based especially on human and spiritual formation. The persons of Saints Cyril and Methodius can constantly be an important point of reference for the process of preparing modern priests and the functioning of the seminary, especially during the propaedeutic year. This can be seen both in their experience of life „in the real world”, in the life of faith in the monastic form, in the forms of practicing the faith that they were able to rise above, and in evangelization practices.

Słowa kluczowe: św. Cyryl i Metody; formacja; rok propedeutyczny; seminarium; alumni.

Keywords: St. Cyril and Methodius, formation, propaedeutic year, seminary, seminarians.

Wprowadzenie

Pochodzący z Salonik i żyjący w IX w. święci Cyryl i Metody stali się apostołami Słowian. Krystyna Kuźmak w *Encyklopedii Katolickiej* (2009, s. 708–709) wymienia wiele ich aktywności: zostali wysłani z misją dyplomatyczną do Arabów i Chazarów, z teologami muzułmańskimi w Bagdadzie prowadzili dyskusje o Trójcy Świętej, na Krymie podejmowali polemikę na tematy soteriologiczne. W 863 r. na prośbę księcia morawskiego Rościsława zostali wysłani z misją ewangelizacyjną do Słowian. Dobrze się do niej przygotowali: przetłumaczyli na język słowiański Ewangelię, Dzieje Apostolskie, Psalterz, część tekstów liturgicznych, a także wiele pism Ojców Kościoła (K. Leśniewski, 2013, s. 33–40). Cyryl zmarł w Rzymie 14 lutego 869 r., a Metody pełnił posługę arcybiskupa Panonii (dzisiejsze Węgry) i zmarł 6 kwietnia 885 r. w Welehradzie na Morawach. W 1863 r. zostali ogłoszeni patronami wszystkich narodów słowiańskich, a w 1980 r. patronami Europy (Dué A., 2009, s. 77-85). Jak podkreśla Katarzyna Miszczyńska, byli głównie Apostołami głoszącymi „słowo zabawienia”. Nie można ich utożsamiać tylko z działalnością polityczną czy nawet społeczno-kościelną (Miszczyńska K., 1991, s. 124). Ich aktywność, współpraca i zaangażowanie w posługę misyjną nadal mogą inspirować duchownych i alumnów do twórczego apostołskiego działania.

W niniejszym artykule podjęto próbę wskazania, jakich inspiracji można się doszukiwać dla współczesnej formacji alumnów roku propedeutycznego na podstawie działalności świętych braci Cyryla i Metodego. Analiza ich nowatorskiego podejścia do ewangelizacji dostarcza wartościowego spojrzenia, które może służyć jako analogia do procesu formacji alumnów w roku propedeutycznym, podkreślając znaczenie głębokiej adaptacji kulturowej i pedagogicznej w ramach formacji ludzkiej i duchowej. W artyku-

le zostaną również zacytowane dokumenty Kościoła dotyczące roku prope-deutycznego w celu podkreślenia ich kluczowego znaczenia dla formacji alumnów i ukazania, jak wybrana działalność i metody ewangelizacyjne świętych Cyryla i Metodego mogą wzbogacić współczesne podejście do pierwszego etapu formacji w seminarium.

Po krótkim wprowadzeniu w głównej części artykułu skupiono się na następujących zagadnieniach: budującego przykładu świętych Cyryla i Metodego, inspiracji do formacji ludzkiej i duchowej oraz kwestii towarzyszenia we wspólnocie seminaryjnej. Ostatnia część to zakończenie, w którym zrekapitulowano podjęte analizy i przedstawiono wnioski końcowe.

1. Przykład świętych Cyryla i Metodego

Święci bracia Cyryl i Metody pochodzili z Sołunia, czyli z biblijnych Tesalonik, gdzie od czasów św. Pawła obecnych było wiele gmin chrześcijańskich. Zdaniem Wojciecha Kuleja (2020, s. 55) Cyryl i Metody musieli dobrze znać dwa *Listy do Tesaloniczan*, które mogły być im szczególnie bliskie. Już na samym początku w listach tych można przeczytać pewne wezwanie do aktywnej działalności misyjnej: *Wiemy, bracia przez Boga umiłowani, o wybraniu waszym, bo nasze głoszenie Ewangelii wśród was nie dokonało się samym tylko słowem, lecz mocą i [działaniem] Ducha Świętego oraz wielką siłą przekonania* (1 Tes 1,4-5). Święci bracia, mając gruntowne wykształcenie – byli wszak nauczycielami filozofii, lingwistami, dyplomatami i misjonarzami – i przede wszystkim dzięki łasce oraz wewnętrznemu przekonaniu o pewności wyznawanej wiary, poświęcili całe życie na rzecz ewangelizacji (Kuźmak K., 2009, s. 708–709). Potrafili rozemnać znaki czasu i swoją działalnością odpowiedzieli na potrzeby ówczesnych wiernych. Ich ciężka praca przyczyniła się do rozwoju liturgii, gdyż wprowadzili do niej język słowiański. Dzięki temu słuchacze rozumieli przekaz biblijny i teksty liturgiczne. Jak zauważa Andrea Dué, nie było to łatwe zadanie, gdyż potrzebny był do tego cały zespół tłumaczy, skrybów i carskich kurierów. Na tamte czasy pismo słowiańskie był dość prymitywne. Słowianie żyli w izolacji od wysoko cywilizowanych ludów, ich kultura utrzymywała się na niskim poziomie, a nowy kler na misyjnych terenach nie miał odpowiedniego wykształcenia. Cyryl, aby należycie przetłumaczyć tekst np. Ewangelii, musiał stworzyć nowe słowa i pojęcia, które nie istniały w kulturze tych ludów. Dzięki temu zabiegowi języki słowiańskie nabyły bogatszą zdolność przekazu treści (Dué A., 2009, s. 81). Ta kreatywność i determinacja przyczyniły się do lepszego zrozumienia treści Pisma Świętego.

W kolekcie w dniu wspomnienia św. Cyryla i Metodego (14 lutego) podkreśla się, że ich działanie doprowadziło naród słowiański do światła Ewangelii i otworzyło serca na zrozumienie prawdy Słowa Bożego. Dalsza część modlitwy jest prośbą, aby Kościół był „zjednoczony w wyznawaniu prawdziwej wiary” (MR, s. 28; LG, tom III, s. 1122). W liturgii mszalnej wskazuje się na dwa ważne wymiary ich posługi: działanie misyjne i budowanie jedności. W Liturgii Godzin (LG, tom III, s. 1121–1122) w dniu wspomnienia patronów Europy tekst Godziny Czytań przypomina List apostołowski *Egrediae virtutis*, w którym papież Jana Paweł II podkreślił, że „Cyryl i Metody spełnili posługę misyjną w jedności zarówno z Kościołem Konstantynopolitańskim, przez który zostali posłani, jak i rzymską Stolicą św. Piotra, przez nią potwierdzeni. Było to wyrazem jedności Kościoła, która za czasów ich życia i działalności nie została dotknięta nieszczęściem rozłamu pomiędzy Wschodem a Zachodem, jakkolwiek stosunki pomiędzy Rzymem a Konstantynopolem były już nacechowane pewnymi napięciami” (EV, nr 1). Również słowa Jezusa mówią o trwaniu w pokoju: *Pokój zostawiam wam, pokój mój daję wam. Nie tak jak daje świat, Ja wam daję* (J 14,27; w wiele innych fragmentach biblijnych również odnajdujemy nawoływanie do budowania zgody między ludźmi: Mt 5,9; Jk 3,18; Kol 3,15; Flp 4,7; Rz 12,18; Ef 4,3-6). We współczesnym świecie nadal dostrzegamy różnego rodzaju rozłamy, stąd tak mocno uwidacznia się aktualność przytoczonych fragmentów Słowa Bożego. Budowanie jedności i pokoju staje się obowiązkiem duszpasterskim, która w tak czytelny sposób uwypukliła się w działalności Cyryla i Metodego. Obecne *Ratio fundamentalis* wskazuje, że od początku formacji ku kapłaństwu należy zadbać, aby wspólnota seminaryjna ukazywana była jako integralna i misyjna (RFIS, wprowadzenie). Spuścizna Cyryla i Metodego w pozostawieniu idei harmonii, religijnej różnorodności, autonomii i szacunku dla człowieka staje się zadaniem współczesnego życia kościelnego. Kościół to wspólnota wspólnot, a jego fundamentem powinna być jedność i wzajemny szacunek. Zgodne jest to ze słowami biblijnymi *Między sobą zachowujcie pokój* (1 Tes 5,13). W kontekście procesu formacji w seminariach duchownych klerycy powinni zdobywać kompetencje w zakresie umiejętności budowania jedności i pokoju tego wewnętrznego i zewnętrznego.

Zdaniem Leonarda Górki (1991, s. 186–187) z wielkim uznaniem względem działalności Braci Sołuńskich wyraża się cała literatura cyrylo-metodiańska oraz dokumenty liturgiczne i kościelne. Jako ludzie kultury greckiej, eklezjalnej i politycznej poddani Bizancjum, stali się jednak Słowianami wśród Słowian. Święci Cyryl i Metody byli mnichami. To znaczy, że zanim zaczęli głosić Ewangelię, sami musieli osobiście przeżyć głębokie spotkanie z Bogiem. Na ich przykładzie dostrzegamy, jak ważny jest proces

rozeznania i przygotowania. W wychowaniu kleryków kluczowe jest odpowiednie przygotowanie formatorów i zrozumienie, że sama formacja jest pewnym długim procesem. *Ratio fundamentalis* przedstawia ten okres w czterech etapach (RFIS, nr 57–79): propedeutyczny (zadziwienie), studiów filozoficznych albo „bycia uczniem” (zasłuchanie), studiów teologicznych albo „upodabniania się do Chrystusa” (spotkanie) i ostatni etap pastoralny (posłanie i głoszenie). W procesie wychowania przyszłych księży warto też zwrócić uwagę na to, co ocalało i trwa z dzieł świętych Nauczycieli Słowian. Nie sposób tu pominąć znaczenia ekumenicznego. Jak wynika z różnych źródeł, Cyryl i Metody nie odrzucili nigdy ani wschodniej, ani zachodniej tradycji, ucząc różnić się w zgodzie i godzić jedność w wielości. Jak podkreśla W. Kulej, święci Cyryl i Metody w swoim nauczaniu inspirowali się przykładami Kościołów wschodnich. Dlatego warto, by przyszli duchowni zapoznali się z ich działalnością ekumeniczną, z tradycjami tych Kościołów (Kluj W., 2020, s. 66). Podziwiać też można u Cyryla i Metodego zdolność wyszukiwania okazji ewangelizacyjnych nawet w sytuacjach, które społecznie lub politycznie zdawały się przegrane. Ich przykład pokazuje, że na widzialne „sukcesy” ewangelizacji trzeba niekiedy czekać wiele lat.

Alumni jako ludzie młodzi rozumieją problemy współczesnej młodzieży, znają ich język i kulturę – to upodabnia ich do świętych Cyryla i Metodego, którzy rozumieli potrzeby swoich słuchaczy. Wiedzieli, czego potrzebują, co może im pomóc wejść w głębszą relację z Bogiem. W tym kontekście formatorzy seminaryjni powinni dołożyć wszelkich starań, aby odczytać, co jest potrzebne klerykom do ich ogólnego rozwoju. Każdy kapłan, a także ten, który wchodzi na drogę głoszenia Słowa Bożego, szuka własnego sposobu mówienia do współczesnego słuchacza, dla którego współcześnie język biblijny czy liturgiczny jest niezrozumiały. W *Typicznym programie formacyjnym Wyższego Seminarium Duchownego* już na etapie propedeutycznym proponuje się, aby wprowadzić wykłady i konferencje mające na celu poznanie specyfiki Kościoła katolickiego i jego misji w świecie (RISP, nr 256), nabycia fundamentalnej wiedzy z zakresu kultury (RISP, nr 277, 606), poznania zasad funkcjonowania środków społecznego przekazu jako narzędzia oddziałującego na społeczeństwo i poszczególne jednostki, wymiany poglądów i informacji (RISP, nr 277), a także dobrą praktyką byłaby troska o kulturę języka polskiego czy ortofonii. Wszystkie te działania w przyszłości mogą pomóc w dobrym i skutecznym głoszeniu Słowa Bożego.

Rozważając misyjną działalność świętych Cyryla i Metodego w kontekście współczesnej formacji alumnow roku propedeutycznego, nie sposób pominąć trzech kluczowych aspektów: innowacyjności, adaptacji kulturowej i ducha dialogu. Prace Cyryla i Metodego w zakresie tworzenia głągolicy oraz przekładów liturgicznych na język słowiański podkreślają ich zdolność

do dostosowania narzędzi ewangelizacyjnych do konkretnego kontekstu kulturowego (Lunt H., 2021, s. 45–59). Ponadto ich umiejętność pracy w skomplikowanym środowisku relacji między Bizancjum a Europą Zachodnią świadczy o ich zdolności do budowania mostów ponad podziałami kulturowymi czy etnicznymi i promowania dialogu (Fine J., 1991, s. 142–158). Współcześni formatorzy, czerpiąc inspirację z tych wskazanych obszarów ich działalności, mogą wyposażać alumnów w zestaw umiejętności i narzędzi, który przygotowuje ich do służby w zglobalizowanym i wielokulturowym świecie XXI w.

2. Formacja ludzka i duchowa

W seminarium jednym z najważniejszych filarów pracy wychowawczej jest formacja ludzka i duchowa. Analizując te dwa fundamenty w kontekście działalności misyjnej świętych Cyryla i Metodego, kluczowym elementem jest integracja tych wymiarów w procesie formacji alumnów roku propedeutycznego. Święci Bracia, podejmując działania misyjne, jednocześnie kształtowali swoje duchowe i ludzkie kompetencje, podkreślając związki między głębokim życiem wewnętrznym a efektywną pracą ewangelizacyjną (Dvornik F., 1970, s. 215–229). Współczesne procesy formacyjne powinny odwoływać się do ich doświadczeń, integrując aspekty duchowe z kompetencjami interpersonalnymi, kulturalnymi i pedagogicznymi, co ma kluczowe znaczenie dla skutecznej ewangelizacji w dzisiejszym zróżnicowanym środowisku (Gallagher M.P., 1993, s. 132–146).

W okresie propedeutycznym, który powinien trwać przynajmniej rok (RFIS, nr 59), już na początku kładzie się duży akcent na pogłębienie więzi z Bogiem i na poznanie siebie, czyli na rozwój osobowy. Cyryl i Metody odznaczali się dojrzałością, otwartością i zarazem heroiczną postawą wobec obowiązku głoszenia Dobrej Nowiny. Ta właśnie postawa umożliwiła im zbudowanie trwałych fundamentów pod odnowioną chrystianizację terenów zachodnich i południowo-wschodnich Słowian. Duchowy rozwój kleryków w roku propedeutycznym polega na postrzeganiu siebie jako osoby obdarowanej miłością Boga i wezwanej do odpowiedzi na tę miłość (RISP, nr 264, 279), świadomym i dobrowolnym uznaniu Jezusa Chrystusa za Pana i Zbawiciela swojego życia (RISP nr 251, 263–265, 279, 281) oraz na sumiennym zaangażowaniu w rozeznawanie własnego powołania i w podejmowaniu decyzji powołaniowych (RISP nr 262–263, 265, 278). Natomiast formacja w ramach rozwoju osobowego ma na celu pogłębienie poznania siebie i uznania prawdy o sobie (RISP, nr 280; por. 55, 76), całkowitego i wolnego zaangażowania w formację (RISP, nr 58, 279) oraz wyzwolenie gotowości do daru z siebie (RISP, nr 278).

Pomocną metodą w procesie wychowania jest „prostota” codzienności, co właśnie proponuje *Typiczny program formacyjny* (2022, s. 5–11). Nic nie zastąpi „mocy” wspólnego przeżywania czasu przełożonych z wychowankiem i wychowawców między sobą (wspólne przeżywanie radości i trudności oraz zmierzenie się z różnego rodzaju wyzwaniami). Im większa prostota, tym większa głębia. Uznanie pierwszeństwa relacji nad zasadami. Najpierw relacja, a następnie formacja. Kwestią problematyczną może być „wiara” w metodę lub zbiór metod, które prowadzą do osiągnięcia celów. Trudno jednak wyobrazić sobie osiągnięcie celów formacyjnych każdego etapu w seminarium bez stosowania metodycznej, konkretnej i przemyślanej pracy wychowawczej (*Typiczny program...*, 2022, s. 5–21). Zgodnie z dokumentami, które organizują życie seminaryjne, celem nadrzędnym formacji ludzkiej roku propedeutycznego jest podjęcie metodycznej i systematycznej pracy nad sobą w wymiarze ludzkim i duchowym. A cele szczegółowe to pogłębienie poznania siebie i uznanie prawdy o sobie, całkowite i wolne zaangażowanie się w formację oraz wyzwolenie gotowości do daru z siebie (*Typiczny program...*, 2022, s. 15). Budowanie wspólnoty seminaryjnej niesie ryzyko braku jedności i zrozumienia, wykluczenia oraz zamykania się w hermetycznych małych grupach. *Ratio fundamentalis* określa cztery zasadnicze cechy całej drogi formacyjnej prezbiterów: jedność, wspólnotowość, misyjność i integralność (RFIS, nr 41–42). Wyzwolenie „od czegoś” do gotowości daru z siebie. Podczas roku propedeutycznego wychowawca powinien poznać motywacje swoich wychowanków. W tym celu konieczne jest prowadzenie regularnych spotkań i rozmów formatorów odpowiedzialnych za etap propedeutyczny, ale także współpraca całego zespołu wychowawczego (*Typiczny program...*, 2022, s. 8). Etap propedeutyczny daje szansę wyzywania się ewentualnej „fikcji” formacji seminaryjnej. Jak podkreśla Amadeo Cencini, „jeżeli wstępna formacja nie proponuje żadnej metody, za pomocą której można poznać siebie i zacząć się wyzwalać (czy też przynajmniej oczyszczać własne postrzeganie), to formacja ciągła pozostaje jedynie pozorną teorią, czymś kłopotliwym dla tego, kto ją organizuje, a fikcją dla tego, kto ją musi znosić” (Cencini A., 2004, s. 161–180). Arcybiskup Grzegorz Ryś uważa, że jeżeli chce się kształtować uczniów, to najpierw należy zapytać siebie, czy jesteśmy „w drodze”, bo jeżeli kadra seminaryjna sama się nie formuje, to nie będzie w stanie dobrze kształtować alumnów. I to wynika z prostej zasady, że uczniów najlepiej kształtują uczniowie. Warunkiem, by seminarium było miejscem formowania uczniów, jest więc to, by formatorzy byli uczniami, powinni mieć świadomość, że ich wiara nie jest domknięta, że jest przed nimi przestrzeń, a więc mają jeszcze coś do przeżycia w życiu (Ryś G., 2020, s. 21–22). Odpowiedzialnym za organizację roku propedeutycznego jest prefekt etapu propedeutycznego,

który odpowiada za opracowanie i realizację programu wychowawczego właściwego dla tego okresu formacji, kieruje bieżącym funkcjonowaniem domu propedeutycznego (analogicznie do rektora seminarium, lecz pod jego kierunkiem) oraz rekomenduje kandydatów do następnego etapu formacji seminaryjnej (RISP, nr 198).

Papież Franciszek uważa, że niezwykle ważne jest, aby przyjąć osobę taką, jaka jest. Doceniać kandydatów i osoby formowane oraz towarzyszyć im krok za krokiem. Należy przekazać im doktrynę, słuchać tego, co mają do powiedzenia. Warto też nauczyć ich rozeznawać z perspektywy tego, co ze sobą przynoszą i kim są (Prado F., 2018 s. 88–89). Niezastąpione są wszelkie rozmowy z formatorami, które powinny odbywać się regularnie i często. Zadaniem wszystkich wychowawców, zgodnie z ich kompetencjami, jest pomaganie alumnom, aby stawali się świadomymi swojej sytuacji, otrzymanych talentów, a także własnych słabości, by jeszcze bardziej otworzyć się na działanie łaski (RFIS, nr 46). Tutaj wysuwa się wniosek stałej obecności ojca duchownego (RISP, nr 198), który w tym okresie od początku formacji pomaga kandydatom w prowadzeniu i rozwijaniu życia duchowego.

Sam seminarzysta musi mieć przekonanie, że w tym procesie jest niezastąpionym protagonistą własnej formacji, która jest wszak samowychowaniem. Nikt bowiem nie może zastąpić osoby w odpowiedzialnym korzystaniu z wolności (PDV, nr 69). Przyszły kapłan powinien sobie uświadamiać, że właściwym protagonistą formacji jest sam Duch Święty, który daje mu serce nowe i upodabnia go do Jezusa Chrystusa oraz kształtuje na wzór Dobrego Pasterza. Alumn powinien potwierdzać swą wolność w momencie wyrażenia zgody na kierownictwo Ducha Świętego, co również oznacza akceptację przez kandydata do kapłaństwa wszystkich „pośredników”, którymi On się posługuje. Dlatego wysiłki różnych wychowawców są w pełni skuteczne tylko wtedy, gdy przyszły kapłan z przekonaniem i szczerze z nimi współdziała.

Regulamin pełni funkcję pomocniczą. Sam sposób realizacji zapisów praw i obowiązków alumnów zależy od metod stosowanych przez formatorów oraz od atmosfery panującej w seminarium (RISP, nr 197). Rok propedeutyczny powinien seminarzyście pomóc nabyć umiejętności otwarcia się na prawdę o sobie samym. To wymaga od alumna dobrego poznania siebie, a także wiąże się z zakwestionowaniem fałszywych wyobrażeń o Bogu, Kościele i o sobie (RFIS, nr 42, 45, 59; RISP 280). Przejście do następnego etapu stawania się uczniem wymaga od kleryka świadomego i dobrowolnego przyjęcia Jezusa jako Pana i Zbawiciela (RFIS 58, 60; RISP 281). Obecnie jest to pewne wyzwanie, aby alumni, zmierzając ku kapłaństwu, nie oderwali się od sposobu myślenia, problemów i spraw zwykłych ludzi, do których po święceniach kapłańskich zostaną posłani.

3. Towarzystwo i wspólnota

Etap przed seminarium, czyli proces rekrutacji, rozmowa kwalifikacyjna czy testy psychologiczne są ważnym czasem, wówczas to alumn wkacza w nową rzeczywistość. Istotny jest również pierwszy moment w seminarium, kolejne dni, miesiące, dalsze lata. Gotowość przyjęcia historii życia kandydata, pomoc w odnalezieniu się w formacji i wyznaczenie kierunków rozwoju szczególnie dokonują się dzięki towarzyszeniu indywidualnemu. Święci Cyryl i Metody działali wspólnie, stali się współtowarzyszami w jednym dziele ewangelizacji. Warto zatem podjąć głębszą refleksję odnośnie do towarzyszenia klerykom w ich formacji.

Misyjne zaangażowanie świętych Cyryla i Metodego w ewangelizację ludów słowiańskich odegrało kluczową rolę w kształtowaniu chrześcijaństwa w Europie Środkowej i Wschodniej (Dvornik F., 1962, s. 123). Ponadto ich metody pracy i współpracy są inspirującym wzorem dla towarzyszenia w formacji duchowej. Rozwijając swoje działania misyjne, Cyryl i Metody podkreślali wagę indywidualnego podejścia do człowieka, równocześnie promując ideę wspólnoty, solidarności i wzajemnego wsparcia. W ich podejściu do formacji odnajdujemy idealne połączenie teorii z praktyką, gdzie duchowe doświadczenie jest równie istotne, jak solidna wiedza teologiczna (Pelikan J., 1977, s. 173). Współczesne seminaria, czerpiąc z bogactwa doświadczeń tych świętych, mogą dążyć do integrowania wartości wspólnoty i indywidualizmu, aby zapewnić klerykom kompleksową formację.

W procesie kształcenia w seminarium już na jego pierwszym etapie istnieje niebezpieczeństwo indywidualizmu w formacji. Papież Franciszek w rozmowie z Fernandem Prado wytłumaczył to zjawisko na podstawie doświadczenia życia zakonnego, gdzie „do największych problemów życia konsekrowanego, dostrzeganych przez prowincjałów, należy samotna wędrówka brata czy siostry. [...] krótko mówiąc, nie da się wzrastać w życiu konsekrowanym ani być formowanym, nie mając obok siebie towarzysza. Mamy troszczyć się o to, by żaden zakonnik i żadna zakonnica nie podążali drogą samotną. [...] jeśli człowiek nie ma dobrego towarzysza, pójdzie szukać złego” (Prado F., 2018, s. 98–99). Towarzystwo indywidualne staje się niezbędnym środkiem formacji. Seminarzyści na różnych etapach swojej drogi powinni być prowadzeni w sposób indywidualny przez tych, którzy są odpowiedzialni za wychowanie, według ich roli i kompetencji. Celem osobistego towarzyszenia jest dokonanie rozeznania powołania i formacji uczniów do misyjnej postawy (RFIS, nr 44). Nie ma systemu wychowania, który by miał zastosowanie w odniesieniu do wszystkich. Ta zasada wymaga od wychowawców seminaryjnych systematycznego towarzyszenia seminarzystom w personalizacji wymagań życia seminaryjnego.

Mądre towarzyszenie umożliwia rozeznanie sytuacji, jakie seminarzyści przeżywają, aby dostosować ogólne zasady do przypadków szczegółowych (RISP, nr 197). Kluczowym elementem w procesie towarzyszenia jest wzajemne zaufanie, wspieranie i podtrzymywanie. Należy zapewnić warunki, które mogą stworzyć pogodny klimat do zawierzenia i wzajemnego zaufania: braterską bliskość, empatię, zrozumienie, umiejętność słuchania i dzielenia się, a przede wszystkim spójne świadectwo życia (RFIS, nr 47).

Cyryl i Metody byli ewangelizatorami, którzy rozumieli potrzebę bezpośredniego oddziaływania, chcieli towarzyszyć tym, do których zostali posłani. Realizowali to, co abp G. Ryś nazywa wezwaniem do przekroczenia pewnych granic, „by pójść do kogoś, kto jest inny, kto jest obcy, kto się od nas różni” (Ryś G., 2020, s. 23). Sam termin „towarzyszenie” odnoszono wcześniej zasadniczo do roli ojca duchownego. Obecnie wskazuje się również prefekta roku propedeutycznego, aby i on również towarzyszył klerykom na drodze ich formacji i budowania relacji z Bogiem w myśl słowa: *Choćbyście mieli bowiem dziesiątki tysięcy wychowawców w Chrystusie, nie macie wielu ojców, ja to właśnie przez Ewangelię zrodziłem was w Chrystusie Jezusie* (1 Kor 4,15). Słusznie zauważa abp. Fulton Sheen, że „skoro kapłan jest ojcem, wówczas Bóg słusznie go spyta, gdzie jest twoje potomstwo. [...] Gdy stanie przed sądem Boga, każdy z nich zostanie zapytany: «kogo zrodziłeś w Chrystusie? Biada tym, którzy są bezpłodni!»” (Sheen F., s. 90). Stary model prefekta najczęściej kojarzony jest z wychowawcą, który zgodne z regulaminem czuwa nad karnością. Papież Franciszek nazywa to działanie „stylem policyjnym”, a mamy do czynienia z nim wtedy, kiedy próbuje się kontrolować daną osobę, sprawdzić, czy stosuje się do reguł i wymagań, a jeżeli się nie stosuje, to trzeba ją odrzucić. W tym przypadku nie mamy do czynienia z towarzyszeniem danej osobie we wzrastaniu, lecz z dostosowaniem się młodego człowieka do wymagań. W takiej atmosferze seminarzysta wchodzi w pewien system i próbuje się w nim odnaleźć, często fałszując swój obraz. Takie działanie tuszuje problemy, ale mogą się one odezwać w przyszłości (Prado F., 2018, s. 88). Karność i zdolność do posłuszeństwa są ważnym aspektem tożsamości kapłańskiej (w tym również alumna), ale istota wychowania realizuje się przez rozwijanie ludzkich i chrześcijańskich odniesień między wychowawcą a seminarzystą albo między biskupem a prezbiterem (RISP, nr 197).

Budowanie relacji między Cyrylem i Metodą a Słowianami było zapewne trudnym procesem. Jak zauważa Giorgio Eldarov, zasadniczo zaczynali od podstaw, gdyż niewiele było eklezjalnych wspólnot. Musieli zastosować przemyślaną formację, która miała dążyć do uformowania dojrzałych chrześcijan i która miała też doprowadzić do usamodzielnienia się lokalnego Kościoła. Cyryl i Metody chcieli stworzyć konkretne narzędzia,

metody i struktury, które miały zapewnić trwałość i ciągłość dzieła ewangelizacji. Jak dalej opisuje G. Eldarov, Cyryl i Metody niewątpliwie spotkali się także z niedojrzałością własnej owczarni, zwłaszcza w dziedzinach życia kulturalnego, religijnego i społeczno-politycznego (Eldarov G., 1991, s. 46). Te trudności nie zniechęcały Braci Sołuńskich, a wręcz przeciwnie, stały się wyzwaniem, które odważnie i z gorliwością podjęli bez oglądania się na trudności czy brak zrozumienia, a nawet prześladowania. Trud budowania nowego modelu funkcjonowania seminarium również nie zawsze spotyka się z aprobatą, tak jak każde działanie w życiu, również i w Kościele przynosi blaski i cienie. Patrząc na wzór świętych Cyryla i Metodego, wszelkie przeciwności na powinny zniechęcać do podejmowania nowych i odważnych działań w kwestii formacji seminaryjnej.

Działania świętych Cyryla i Metodego nie da się oddzielić od ich wzajemnych więzi, która była źródłem siły w konfrontacji z wyzwaniami, jakich doświadczali w swoim życiu (Jenkins P., 2008, s. 90–105). W kontekście współczesnej formacji alumnów roku propedeutycznego relacje oparte na wzajemnym zaufaniu i zrozumieniu są niezbędne do głębokiej transformacji i efektywnego przekazu wiary. Inspirujące doświadczenia Cyryla i Metodego wskazują na wartość budowania autentycznej wspólnoty jako fundamentu dla duchowego wzrostu i misyjnej służby (Mayendorff J., 1989, s. 75–88).

Zakończenie

Ryszard Łużny, historyk literatury i kultury wschodniosłowiańskiej, w jednym z artykułów ukazuje, że współcześnie tradycja cyrylo-metodiańska nadal jawi się jako myśl nowoczesna. Podkreśla, że dziedzictwo Braci Sołuńskich jest na „dziś” i na „jutro”, a nie tylko na europejskie „wczoraj”, sięgające głębokiego średniowiecza (R. Łużny, 1991, s. 95). Wiele można doszukać się intuicji wychowawczych, które pośrednio w kwestii formacji alumnów zostawili święci Cyryl i Metody. Mogą one pomóc współczesnym formatorom seminaryjnym w kształtowaniu przyszłych kapłanów.

Cyryl i Metody – patroni Europy – mogą być ważnym punktem odniesienia w procesie przygotowania współczesnych kapłanów. Widać to w ich doświadczeniu życia „w świecie”, życia wiary w formie monastycznej, w formach praktykowania wiary, ponad które potrafili się wznieść oraz w praktykach ewangelizacyjnych. Ponieważ inspirowali się oni przykładami Kościołów wschodnich, zapewne warto, by przyszli księża zapoznali się z tradycjami Kościołów niezwiązanych tak ściśle z kulturą rzymską. Jednak zanim to nastąpi, najpierw alumni powinni zachwycić się własną wia-

ra, tradycją i kulturą, aby poprzez kontakt z innymi tradycjami potrafili jeszcze lepiej zrozumieć tożsamość kapłańską w religii, której chcą poświęcić własne życie (Kluj W., 2020, s. 66).

Cyryl i Metody być może nawet nie mieli świadomości, jak ważką jest ich działalność. Zwyczajnie pracowali, wierząc, że jest to zgodne z wolą Bożą. Byli także ewangelizatorami, którzy rozumieli potrzebę bezpośredniego oddziaływania. Szukali sposobu przekazywania Orędziem Zbawienia tak, by był on bliski i zrozumiały dla Słowian. Barięą był język (Milewski T., 1962, s. 995–1024). Każdy kleryk, a potem kapłan we własnej kulturze i języku próbuje rozeznać powołanie. Dzisiaj wydaje się, że wielu nie rozumie języka Biblii czy języka Kościoła – brzmi im obco, więc go odrzucają. Zatem w nowych czasach zadaniem wychowawców seminaryjnych, kleryków, jak i duszpasterzy jest poszukiwanie nowego sposobu odczytania i przekazania treści Ewangelii bez zmiany przesłania. Przykład Cyryla i Metodego pokazuje, że czasem najbardziej skuteczne rozwiązania są proste i nie muszą być spektakularne, ale trzeba konkretnemu dziełu poświęcić sporo uwagi, by przyniosły one dobre owoce. Uzbroić się również należy w cierpliwość, gdyż nie zawsze owoce tej posługi szybko się pojawiają. Papież Jan Paweł II w Encyklice *Slavorum apostoli* (nr 27) podkreśla, że współcześnie bycie chrześcijaninem w świetle życia i nauczania świętych Cyryla i Metodego oznacza „bycie twórcą komunii w Kościele i w społeczeństwie”. Cel ten osiąga się przez otwartość we wspólnocie, okazywanie sobie szacunku i zrozumienia, bycie gotowym na wspólne działanie na drodze wymiany dóbr kulturowych i duchowych.

BIBLIOGRAFIA

- Cencini Amadeo, 2004, *Oddech życia. Łaska formacji permanentnej*, Salwator, Kraków.
- Duè Andrea, 2009, *Święci Cyryl i Metody*, przeł. Krzysztof Stopa, w: Joanna Pisiewicz (red.), *Święci na każdy dzień*, Jedność, Kielce, s. 77–85.
- Dvornik Francis, 1970, *The Slavs in European History and Civilization*, Rutgers University Press, New Jersey.
- Eldarov Giorgio, 1991, *Święci Cyryl i Metody – ojcowie teologii słowiańskiej*, w: Jan Gajek, Leonard Górka (red.), *Cyryl i Metody Apostołowie i Nauczyciele Słowian*, Wydawnictwo KUL, Lublin, s. 45–54.
- Fine John, 1991, *The Early Medieval Balkans: A Critical Survey from the Sixth to the Late Twelfth Century*, University of Michigan Press, Michigan.
- Gallagher Michael Paul, 1998, *Clashing Symbols: An Introduction to Faith and Culture*, Paulist Press, New York.
- Gajek Jan, Górka Leonard (red.), 1991, *Cyryl i Metody. Apostołowie i nauczyciele Słowian. Studia i dokumenty. Część I: Studia*, Wydawnictwo KUL, Lublin.

- Gajek Jan, Górka Leonard (red.), 1991, *Cyryl i Metody: apostołowie i nauczyciele Słowian: studia i dokumenty. Część 2: Dokumenty*, Wydawnictwo KUL, Lublin.
- Górka Leonard, 1991, *Trwałe wartości tradycji cyrylo-metodiańskiej. W 1100-lecie śmierci św. Metodego*, w: Jan Gajek, Leonard Górka (red.), *Cyryl i Metody Apostołowie i Nauczyciele Słowian*, Wydawnictwo KUL, Lublin, s. 185–194.
- Jan Paweł II, 1980, *List apostolski motu proprio Egregiae virtutis ogłaszający świętych Cyryla i Metodego patronami Europy* (31 grudnia 1980), w: Artur Sporniak (red.), *Listy pasterskie Ojca świętego Jana Pawła II*, Znak, Kraków 1997, s. 451–455.
- Jan Paweł II, 1985, *Encyklika o dziele ewangelizacji świętych Cyryla i Metodego „Slavorum Apostoli”*, Wydawnictwo Ośrodka Dokumentacji i Studiów Społecznych, Warszawa.
- Jan Paweł II, 1995, *Formacja kapłańska. Posynodalna adhortacja apostolska o formacji kapłanów we współczesnym świecie „Pastores dabo vobis”* (Rzym, 25.03.1992), TUM Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, Wrocław.
- Jenkins Philip., 2008, *The Lost History of Christianity: The Thousand-Year Golden Age of the Church in the Middle East, Africa, and Asia – and How It Died*, HarperOne.
- Konferencja Episkopatu Polski, 2021, *Droga formacji prezbiterów w Polsce. Ratio institutionis sacerdotialis pro Polonia* (Warszawa, 11.03.2021), w: *Akta Konferencji Episkopatu Polski*, nr 33, s. 4–193.
- Kongregacja ds. Duchowieństwa, 2016, *Dar powołania do kapłaństwa. Ratio fundamentalis institutionis sacerdotialis* (Watykan, 8.12.2016), Pallotinum, Poznań.
- Kluj Wojciech, 2020, *Cyryl i Metody jako patronowie przygotowania misjonarzy – przyczynek do refleksji misjologicznej*, Nurt SVD, t. 148, nr 2, s. 47–68.
- Kuźmak Krystyna, 1985, *Cyryl i Metody*, w: Romuald Łukaszyk i in. (red.), *Encyklopedia Katolicka*, t. 3, KUL, Lublin, s. 707–715.
- Leśniewski Krzysztof, 2013, *Wiara, kult i kultura jako istotne elementy w misyjnej działalności świętych Cyryla i Metodego*, Elpis, t. 15, nr 27, s. 33–40.
- Liturgia Godzin. Codzienna modlitwa Ludu Bożego*, 1987, t. III, *Okres zwykły. Tygodnie I–XVII*, Pallotinum, Warszawa.
- Lunt Horace, 2001, *Old Church Slavonic Grammar*, Mouton de Gruyter, New York.
- Luźny Ryszard, 1991, *Święci Misjonarze Słowiańszczyzny w piśmiennictwie wschodnio-słowiańskim*, w: Jan Gajek, Leonard Górka (red.), *Cyryl i Metody Apostołowie i Nauczyciele Słowian*, Wydawnictwo KUL, Lublin, s. 95–104.
- Meyendorff John, 1989, *Byzantine Theology: Historical Trends and Doctrinal Themes*, Fordham University Press.
- Mszal Rzymski dla diecezji polskich*, 1986, Pallotinum, Poznań.
- Milewski Tadeusz, 1962, *Apostołowie Słowiańszczyzny*, Znak, t. 3, nr 97/98, s. 995–1024.
- Miszczyńska Katarzyna, 1991, *Soteriologiczny wymiar misji świętych Cyryla i Metodego*, w: Jan Gajek, Leonard Górka (red.), *Cyryl i Metody Apostołowie i Nauczyciele Słowian*, Wydawnictwo KUL, Lublin, s. 185–194.
- Pelikan Jaroslav, *The Spirit of Eastern Christendom (600–1700). The Christian Tradition. A history of the Development of Doctrine (vol. 2)*, The University of Chicago Press, Chicago 1970.
- Prado Fernando, 2018, *Siła powołania. O życiu konsekrowanym i poprawie relacji w Kościele*, Wydawnictwo św. Wojciecha, Poznań.
- Ryś Grzegorz, 2020, *Jak formować uczniów Chrystusa w seminarium?*, Biuletyn Wychowania seminarijnego, Rok LII, nr 6.
- Sheen Fulton, 2017, *Kapłan nie należy do siebie*, Wydawnictwo Diecezjalne, Sandomierz.

Zespół ds. Wprowadzania *Ratio institutionis pro Polonia* przy Komisji Duchowieństwa Konferencji Episkopatu Polski, 2022, *Typiczny program formacyjny Wyższego Seminarium Duchownego*, Wydawca Komisja Duchowieństwa Konferencji Episkopatu Polski, wyd. I, Warszawa.

Wykaz skrótów

- EV – Jan Paweł II, 1980, *List apostolski motu proprio „Egregiae virtutis” ogłaszający świętych Cyryla i Metodego patronami Europy* (31 grudnia 1980), w: *Listy pasterskie Ojca świętego Jana Pawła II*, w: Artur Sporniak (red.), Znak, Kraków 1997, s. 451–455.
- LG – *Liturgia Godzin. Codzienna modlitwa Ludu Bożego*, 1987, t. III, *Okres zwykły. Tygodnie I–XVII*, Pallottinum, Warszawa.
- MR – *Mszal Rzymski dla diecezji polskich*, 1986, wyd. I, Pallotinum, Poznań.
- PDV – Jan Paweł II, 1995, *Formacja kapłańska. Posynodalna adhortacja apostolska o formacji kapłanów we współczesnym świecie „Pastores dabo vobis”* (Rzym, 25.03.1992), TUM Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, Wrocław.
- RFIS – Kongregacji ds. Duchowieństwa, 2016, *Dar powołania do kapłaństwa. Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* (Watykan, 8.12.2016), Pallotinum, Poznań.
- RISP – Konferencja Episkopatu Polski, 2021, *Droga formacji prezbiterów w Polsce. Ratio institutionis sacerdotalis pro Polonia* (Warszawa, 11.03.2021), w: *Akta Konferencji Episkopatu Polski*, nr 33, s. 4–193.
- SA – Jan Paweł II, 1985, *Encyklika o dziele ewangelizacji świętych Cyryla i Metodego „Slavorum Apostoli”*, Wydawnictwo Ośrodka Dokumentacji i Studiów Społecznych, Warszawa.